

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ
وَعَلِّمْ قُلُوبَنَا حَقِيقَاتِهَا
وَجَنِّبْنَا زُجُومَاتِهَا
وَمُنِّبْنَا سَلَامَاتِهَا
وَمُنِّبْنَا سَلَامَاتِهَا
وَمُنِّبْنَا سَلَامَاتِهَا
وَمُنِّبْنَا سَلَامَاتِهَا

چلچراغ «وقف»

شبکه ای از
جنب آیه و روایت مرتبط با موضوع
وقف

تدوین و ترجمه:
سید محمد حسین دعائی

سرشناسه: دعائی، سید محمد حسین، ۱۳۶۲-
عنوان و نام پدیدآور: چلچراغ وقف: شبکه‌ای از چهل آیه و روایت مرتبط با
موضوع وقف
مشخصات نشر: مشهد: مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام،
۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۷۲ص، ۱۹×۹/۵ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۶۲۰۶۳-۹
وضعیت فهرست نویسی: فیبای مختصر
یادداشت: فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir>
قابل دسترسی است.
یادداشت: کتابنامه
شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۰۶۶۴۷

تدوین و ترجمه: سید محمد حسین دعائی

ناشر: انتشارات مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۴

طراحی، صفحه‌آرایی و نظارت چاپ: مؤسسه پژوهش‌های هنری آوای قلم

چاپ: روزنامه خراسان

شمارگان: ۱۵۰۰ جلد

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

آدرس: مشهد مقدس، چهارراه زرینه، کاشانی ۲۵، شماره ۴/۴۹۰

تلفن و فکس: ۰۵۱-۳۲۲۸۵۸۰۰

پایگاه اینترنتی: www.isin.ir

پست الکترونیک: info@isin.ir

«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.»

۱۷. ۱. وقف، شرط رسیدن به خوشبختی
۱۸. ۲. وقف، تجارتی پر سود با پروردگار
۱۹. ۳. وقف، نیکی و نیکوکاری حقیقی
۲۰. ۴. وقف، مأموریتی الهی و راهی برای رسیدن به حال خوب
۲۱. ۵. وقف، پرونده‌ای غیرمختومه
۲۲. ۶. وقف، درخور خوشحالی فراوان
۲۳. ۷. وقف، فرصتی برای قدردانی از نعمت‌های خدا
۲۴. ۸. وقف، پسته‌ها را به‌غمبر اکرم صلی الله علیه و اله به توتگران
۲۵. ۹. وقف، فرهنگی نبوی
۲۶. ۱۰. وقف، فرهنگی علوی
۲۷. ۱۱. وقف، فرهنگی اصیل و ریشه‌دار
۲۸. ۱۲. وقف، سرمایه‌گذاری و بس‌اندازی پایدار
۲۹. ۱۳. وقف، راهبردی برای پایدارسازی ثروت
۳۰. ۱۴. وقف، منفعت و عزتی پایدار
۳۱. ۱۵. وقف، ترفندی برای سبکداری در راه بندیت
۳۲. ۱۶. وقف، تدوخته‌ای برای روز مبادا
۳۳. ۱۷. وقف، سرمایه‌ای برای روز تنهایی و تبعیدستی
۳۴. ۱۸. وقف، خند قرمزی برای غیر سوخوف علیه

۳۷. ۱۹. گرایش به وقف، نتیجه توجه به امور پایدار معنوی و اخروی
۳۹. ۲۰. رشد کمی و کیفی وقف، نتیجه رشد مرکب‌آگاهی
۴۰. ۲۱. واقفان الکوسار، زندگان جاوید
۴۱. ۲۲. تحقق وقف، مشروط به تمایلی توانایی و توفیق

۴۵. وقف با قصد قربت، زمینه‌ساز عاقبت به خیری
۴۶. وقف پنهان و بی‌نشان، زمینه‌ساز امنیت و رفاه مادی
۴۷. وقف مطلوب، وقف در جریان زندگی و نیاز
۴۸. وقف برتر، وقف خالی از تاخیر، عجب و منت

۵۱. ثروت‌اندوزی و خودداری از وقف، زمینه‌ساز ابتلاء به هزینه‌های کمرشکن
۵۲. ثروت‌اندوزی و خودداری از وقف، زمینه‌ساز اختلال در تصمیم‌گیری
۵۳. ثروت‌اندوزی و خودداری از وقف، زمینه‌ساز نابودی و فراموشی
۵۴. خودداری از وقف تا لحظه مرگ، زمینه‌ساز محدودیت در بهره‌وری از مال
۵۵. وقف در حال حیات، انتخابی برتر
۵۶. خوش‌نامی واقف، نافع‌تر از سهم الارث وارثان ناسپاس
۵۷. نوبیق و عدم توفیق وقف، علت سعادت و خسرت حقیقی

۶۱. وقف، زمینه‌ساز بهره‌وری حقیقی از مال
۶۲. وقف، زمینه‌ساز خوش‌نامی
۶۳. وقف، زمینه‌ساز محبوبیت
۶۴. وقف، زمینه‌ساز کنش‌آیش و آسایش
۶۵. وقف، زمینه‌ساز تعالی روحی و روانی
۶۶. وقف، زمینه‌ساز نامین دنیا و آخرت
۶۷. وقف، زمینه‌ساز رضایت پروردگار و سعادت پایدار

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطاهرين
واللعنة على اعدائهم اجمعين

قَالَ [الرّضا عليه السّلام]: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ:
مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي حَدِيثًا يَنْتَفِعُونَ بِهَا بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقِيهًا عَالِمًا.
(عيون أخبار الرضا عليه السّلام، ج ۲، ص ۳۷)

بر اساس گزارش امام رضا عليه السّلام، پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: هر يك از آحاد امت من که در جهت حفظ، ماندگاری و تثبیت چهل حدیث، به نحو کاربردی، عملیاتی و راهگشا بکوشد، [زمینه‌ها و شرایط لازم برای رسیدن او به مقامات عالی علمی و عملی، فراهم آمده و در نتیجه] خداوند متعال، او را در روز قیامت، به عنوان یک دین‌شناس و دانشمند حقیقی محشور می‌فرماید.

به یقین یکی از تاثیرگذارترین و مسیرسازترین ابواب حدیثی به‌جای‌مانده از اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السّلام، عبارتست از: باب حدیثی مشتمل بر تشویق مسلمانان و مؤمنان به حفظ و نشر «چهل حدیث»: بابتی که فرهنگ «اربعین‌نگاری» و «چهل حدیث‌نویسی» را به‌عنوان یکی از زیباترین، مفیدترین و پربرکت‌ترین فرهنگ‌های علمی و آیینی، در میان عالمان و اندیشمندان مسلمان رواج داد و سبب شد تا هر يك از آن‌ها، با جامه عمل پوشاندن به این فرهنگ اختصاصی تمدن اسلام، زمینه بهره‌مندی خود و جامعه اسلامی از آثار مادی و معنوی آن را فراهم آورند. وجود اربعین‌ها و چهل حدیث‌های متعدد و متنوع در میان آثار به‌جای‌مانده از بزرگان مکتب اسلام که هر يك با پرداختن به موضوعی از موضوعات مورد نیاز مخاطبان، گرهی از گره‌های فکری و رفتاری آنان را گشوده‌اند، گواهی است بر صحت این ادعاء.

بر همین اساس، ما نیز کوشیده‌ایم تا با گردآوری چهل گزاره دینی مرتبط با موضوع «وقف» در این مجموعه و ارائه یک

«دسته‌بندی منطقی» و «ترجمه کاربردی» از آن‌ها، زمینه‌آشنایی بیشتر و بهتر شما خوانندگان محترم با این موضوع حیاتی و مهم را فراهم آوریم. در همین رابطه، توجه به چند نکته ضروریست:

۱. شاید بتوان گفت که یکی از حکمت‌های تأکید بر عدد «چهل»، در روایات باب حفظ حدیث - جدا از آثار معنوی و خواص ماورائی موجود در این عدد - عبارتست از: ضرورت «جامع‌نگری» و لزوم توجه به مجموعه گزاره‌های دینی مرتبط با یک موضوع. به عبارت دیگر از آن جایی که هر یک از موضوعات مطرح در منظومه اندیشه دینی، دارای ابعاد و لایه‌های مختلفی بوده و در ضمن یک «نظام مفهومی» تبیین شده‌اند، فهم و شناخت آن‌ها نیز نیازمند یک نگاه جامع، چند بعدی و شبکه‌ای است. معصومان علیهم السلام نیز با توجه دادن پیروان خویش به این نکته - در قالب تأکید بر عدد چهل - در واقع به تبیین یکی از محوری‌ترین راهبردهای فهم معارف دینی پرداخته‌اند. بر همین اساس در مجموعه حاضر، سعی کرده‌ایم تا با جمع‌آوری چهل گزاره دینی و ارائه یک دسته‌بندی منطقی از آن‌ها، زمینه ایجاد نگرشی جامع و صحیح نسبت به موضوع مورد بحث را فراهم آوریم.

۲. از آن جایی که عترت حضرت ختمی مرتبت صلوات الله علیهم اجمعین در کنار قرآن کریم، یکی از دو ثقل به جای مانده از آن پیامبر اعظمند، روایات ایشان نیز جز در کنار آیات این کتاب مبین، قابل تبیین نیست. تأکید معارف دینی بر اوصافی مثل «کتاب ناطق» و شنونی مانند «تفسیر و تأویل کتاب» در ارتباط با معصومان علیهم السلام، تصریحی گویا بر همین نکته اساسی است؛ نکته‌ای که می‌توان با توجه به آن، به تنقیح یکی دیگر از راهبردهای فهم معارف دینی پرداخت که عبارتست از: ضرورت ملاحظه روایات

۱. گفتنی است که اگر با استناد به ظواهر روایات ناظر به حفظ چهل حدیث، این روایات را نسبت به وحدت و عدم وحدت موضوع احادیث ساکت بدانیم، این برداشت چندین قابل‌اتکاء نیست؛ اگر چه می‌توان از آن با عنوان یک احتمال قوی یاد کرد. البته مطلب مورد اشاره در این برداشت، مطمئناً نیست که تنها از روایات مذکور قابل استفاده باشد، بلکه علاوه بر اصول و ضوابط عقلی و عقلائی فهم دین، ادله نقلی متعددی بر آن دلالت داشته که بیان و تبیین آن‌ها در این مجال نمی‌گنجد.

معصومان علیهم السلام در ضمن آیات قرآن کریم. بر همین اساس علی‌رغم روال متعارف در اربعین‌نگاری‌های مشهور، مجموعه حاضر، در راستای ارائه نگرشی جامع و صحیح نسبت به موضوع مورد بحث، از گزاره‌های دینی موجود در قرآن کریم نیز بهره برده است. نکته دیگر نیز آن‌که کوشیده‌ایم تا هر یک از روایات مذکور در این مجموعه را از اصلی‌ترین و ابتدائی‌ترین منبع آن نقل کرده و از این طریق بر اتقان کار بیفزاییم.

۳. فارغ از مباحث مفصل مرتبط با موضوع «ترجمه»، باید گفت که: در مجموعه حاضر، تلاش کرده‌ایم تا با عبور از کویر «ترجمه‌های تحت اللفظی و خشن» و پرهیز از باتلاق «ترجمه‌های آزاد و بی‌ضابطه»، در زمین نسبتاً سرسبزی از «ترجمه روان و کاربردی» اقامت گزیده و در حد فهم خود، معنای قابل‌فهمی از آیات و روایات را ارائه کنیم. سعی در انتقال فضای موجود در زبان مبدأ و تلاش برای معادل‌سازی‌های مفهومی و مصداقی در زبان مقصد، دو ویژگی عمده ترجمه‌ها در این مجموعه است؛ سعی و تلاشی که قطعاً خالی از خطا و خلأ نیست.

۴. به نظر می‌رسد که «عنوان‌گذاری»، یکی از مهم‌ترین و در عین حال پیچیده‌ترین مراحل دسته‌بندی روایات است. چرا که عنوان هر روایت، در حقیقت روایتی است کوتاه از برداشت ناقل از آن روایت؛ برداشتی که گاه حتی ترجمه روایت نیز ظرفیت ارائه آن را ندارد. بر همین اساس در مجموعه حاضر، کوشیده‌ایم تا با انتخاب گویاترین و کوتاه‌ترین عناوین برای روایات، به فهم بهتر و کاربردی‌تر آن‌ها کمک کرده و در عین تحفظ بر معانی ظاهری، زمینه استفاده از روایات در شرائط «زندگی معاصر» را نیز فراهم آوریم.

۱. البته محدثی بزرگ همچون مرحوم علامه مجلسی در کتاب شریف «بحار الانوار»، نسبت به رعایت این اصل، اهتمام ویژه‌ای داشته و در هر باب، ابتداءً به ذکر آیات مرتبط با موضوع باب و سپس به نقل روایات معصومان علیهم السلام در آن زمینه پرداخته است.

۲. گفتنی است که در برخی از موارد، تنها مرجع تشخیص برداشت ناقل از روایت، همین عناوین است. به‌عنوان مثال، عناوین انتخاب‌شده توسط مرحوم شیخ حر عاملی برای اسباب کتاب «وسائل الشیعه»، در حقیقت کویای جمع‌بندی فنی و فتوای فقهی ایشان در هر یک از آن‌هاست؛ جمع‌بندی و فتوایی که جز از طریق مراجعه به عناوین مذکور، قابل تشخیص نیست.

۵. همان‌گونه که در نکته نخست اشاره شد، تلاش کرده‌ایم تا چهل گزاره دینی موجود در این مجموعه را به‌شکلی منطقی، «دسته‌بندی» کرده و از این طریق، زمینه ایجاد نگرشی «طبقه‌بندی‌شده» و «همه‌جانبه» به موضوع مورد بحث را فراهم آوریم. چرا که بدون بهره‌مندی از یک دسته‌بندی منطقی، امکان شناخت جامع و صحیح معارف دینی و زمینه لازم برای ارائه آن‌ها در قالب یک شبکه منسجم و هدفمند که توانایی حل عینی معضلات موجود در زندگی انسانی را دارد، فراهم نخواهد شد.

۶. یکی از مهم‌ترین موانع در مسیر به فعلیت رسیدن ظرفیت دین و گزاره‌های دینی، عبارتست از: جمود بر «استنباط‌های فردمحور و موعظه‌پسند»، در قبال «برداشت‌های نظام‌محور و راهبردی». توضیح اجمالی مطلب آن‌که: اگر دین مبین اسلام، عبارتست از «برنامه ارائه‌شده از سوی خداوند متعال برای تأمین زندگی مطلوب دنیوی و تحقق سعادت اخروی»، اگر تک‌تک مؤلفه‌های زندگی انسانی، به‌نحوی در رسیدن او به مطلوبیت دنیوی و سعادت اخروی مؤثرند و اگر مصاف امروز جبهه اسلام با جبهه کفر، در حوزه «تمدن‌سازی»، «نظام‌سازی» و «ارائه سبک زندگی» تعریف می‌شود، بدیهی است که دیگر نمی‌توان و نباید صرفاً با دیدهای فردبین و با رویکردی موعظه‌محور به گزاره‌های دینی نگریست. بلکه تلاش برای کشف راهبردهای نهفته در لابه‌لای جملات معصومان علیهم السلام و استنباط نظام‌های مورد نیاز برای اداره زندگی فردی و جمعی انسان از آن‌ها، یک ضرورت غیرقابل انکار است. بر همین اساس در مجموعه حاضر کوشیده‌ایم تا با ارائه یک «ترجمه کاربردی»، «عنوان‌گذاری راهبردی» و «دسته‌بندی منطقی» از روایات، به برداشته‌شدن قدمی هر چند کوچک در مسیر فعال‌سازی ظرفیت بی‌نهایت گزاره‌های دینی و ایجاد تمدن نوین اسلامی کمک کنیم.

۷. اجمالاً باید توجه داشت که «وقف» - به‌عنوان موضوع مورد نظر در این مجموعه - یک امر مستقل و منفرد در گوشه‌ای از زندگی نیست. بلکه یک سیستم روحی، فکری و رفتاری است که با برخورداری از گستره‌ای اعجاب‌برانگیز و بهره‌مندی از ظرفیت‌هایی فوق تصور، به‌عنوان نهادی چندمنظوره و دارای ضریب انعطاف بالا، یکی از مهم‌ترین پایه‌های «توسعه پایدار» بوده و در برپایی

و استمرار «تمدن جهانی اسلام»، نقش کم‌نظیری را برعهده دارد. به تعبیر دیگر، «تمدن‌سازی» و «خلق تمدن موعود اسلام»، بدون احیاء و ارتقاء «سیستم وقف» در جامعه، ممکن نخواهد بود. هم‌چنین وجود خلأها و مشکلات عدیده اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در جامعه، با توجه به وجود نهاد کارگشایی همچون وقف در دین اسلام، نشانگر امکان ارتقاء نگرش‌ها نسبت به این پدیده دینی و لزوم به فعلیت رساندن ظرفیت‌های نهفته در آنست.

امیدواریم مجموعه حاضر، که به همت «مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام» آماده نشر شده است، در جهت ایجاد نگرش، گرایش و کنشی راهگشا و صحیح نسبت به موضوع «وقف» مؤثر افتد. زمینه تقویت، ارتقاء و تعالی بیش از پیش آن در جامعه را فراهم آورد و اگر چه که دستمان از اخلاص خالی است، به لطف حضرت حق، چلچراغی فروزان برای تاریکی و تنگنای قبرمان باشد، ان شاء الله. در پایان از همه خوانندگان محترم صمیمانه می‌خواهیم که با ارائه انتقادات و پیشنهادهای شکلی و محتوایی خود، دست‌اندرکاران این مجموعه را در جهت اصلاح و ارتقاء آن یاری دهند.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا محمد و آله الطاهیرین
سید محمد حسین دعائی

مشهد مقدس رضوی، علی‌شاهدها آلف التحیة و الغناء

شب بیست و یکم ماه مبارک رمضان ۱۴۳۵

۱. گفتنی است که «مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام» در راستای تبیین و ترویج نگرش صحیح و کاربردی نسبت به موضوع «وقف»، کتابی با عنوان «کارگاه آموزشی نگرشی دیگر به وقف» را نیز تولید و منتشر نموده است؛ کتابی که خوانندگان محترم می‌توانند با مطالعه آن، با ابعاد مختلف این موضوع آشنا شده و نگرش نوینی نسبت به آن را تجربه کنند، ان شاء الله.

